

Kommuneplanens arealdel

Råstoffutvinning

2019
2030

NOTAT
Kongsvinger kommune, 27. februar 2019

KONGSVINGER
KOMMUNE

RÅSTOFFUTVINNING I KOMMUNEPLANENS AREALDEL KONGSVINGER

Oppdragsnavn **Kongsvinger kommuneplan**
Prosjekt nr. **1350028682**
Mottaker **Hilde Nygaard**
Dokument type **Diskusjonsnotat**
Versjon **1**
Dato **18.12.2018**
Utført av **Kristin Killi Fiskum**
Kontrollert av **Susanne Lund Johansen**
Godkjent av **Lars Syrstad**

1. Innledning

Byggeråstoff defineres som ikke-fornybare mineralske ressurser og omfatter sand, grus (naturlige forekomster) og pukk (knust fjell). En nordmann har i gjennomsnitt et årlig forbruk på ca. 11 tonn byggeråstoff, som benyttes i konstruksjoner av veger, jernbanetraseer, boliger og annen virksomhet i tilknytning til bygge- og anleggsbransjen. For å sikre den ønskede utviklingen av Norges byer og tettsteder, er det viktig at disse ressursene forvaltes på en fornuftig måte med et langsiktig perspektiv.

Avstand til forekomsten er et sentralt moment for å sikre at ressursen er levedyktig. Transporten av massene fra uttaksområdet til kunden utgjør en relativt stor andel av sluttprisen. Om transportavstanden overgår 30-40 km kan kostnaden av transport bli større enn selve verdien av råstoffet. Av den grunn er det viktig å ivareta de forekomstene som ligger i nærhet av de områdene hvor man ønsker en utvikling. Innad i Kongsvinger kommune er det flere uttak av grus, sand og pukk av lokal verdi, og som vil være aktuelle å videreføre i et lengre perspektiv.

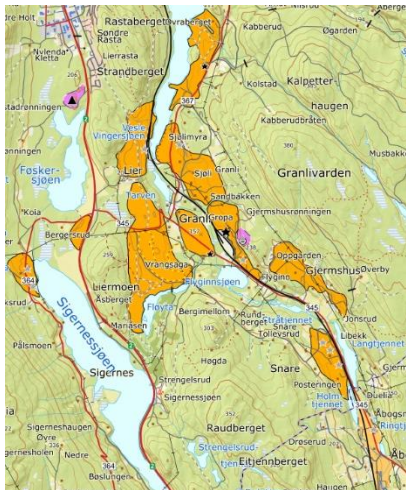
2. Kunnskapsgrunnlag

Dataene benyttet i dette notatet er hentet fra NGU sin kartdatabase, hvor det finnes informasjon om forekomstenes lokalisering. NGU arbeider med en gjennomgang av alle data og en overgang til at Direktoratet for mineralforvaltning har ansvaret for informasjon om driftsforholdene ved de ulike uttakene. Det er derfor benyttet informasjon fra både NGU sitt datasett, og informasjon fra Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) sin nettside. Videre er informasjonen korrigeret/oppdatert av Kongsvinger kommune.

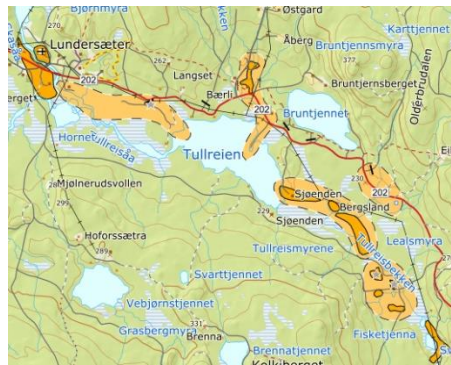
3. Mineralske ressurser i Kongsvinger kommune

3.1 SAND OG GRUS

Sand og grusforekomster er ofte resultater etter elveavsetninger eller breelavsetninger. Av den grunn kan man finne flere av forekomstene langs dagens elver eller langs tidligere elveløp. I Kongsvinger kommune er det flere forekomster av sand og grus. Det er i hovedsak tre områder i kommunen hvor flere av forekomstene er lokalisert: Granli, Sagli/Smestadtjernet og på hver side av innsjøen Tullreien. Forekomstene er vist med oransje farge i figur 1-3. Det er registrert flere uttaksområder i drift, noen med sporadisk drift og noen som er nedlagte. Disse uttaksområdene berører kun en liten del av selve forekomsten, og åpner opp for utvidelser eller nye uttak i senere tid.

Figur 2: Granli

Figur 1: Området rundt innsjøen Tullreien

Figur 3: Sagli/Smestadtjernet

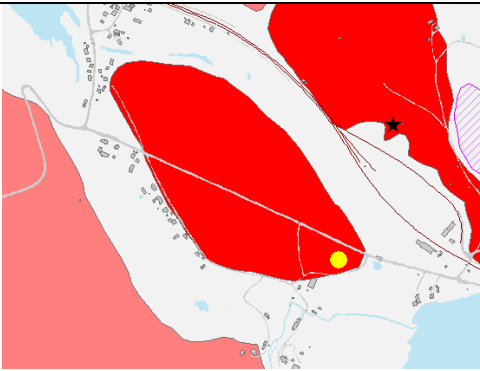
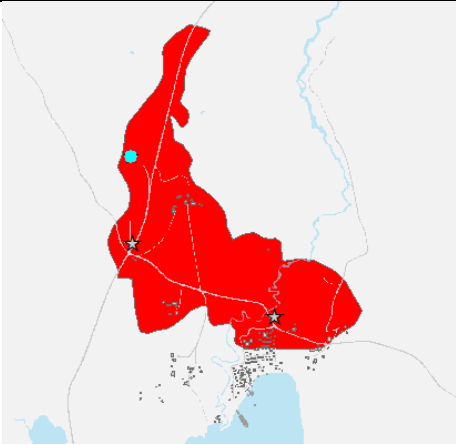
Åtte uttaksområder er satt av til råstoffutvinning i kommuneplanen og beskrevet i tabellen på neste side (tabell 1). Ett av uttakene er i full drift, to er registrert som nedlagte, og de resterende er i sporadisk drift, ifølge NGU sin database. Det kan være aktuelt å ta de nedlagte uttaksområdene ut av kommuneplanen, eller avsette dem til et arealformål som stemmer overens med dagens virksomhet.

Tabell 1. Sand- og grusuttak som er avsatt til masseuttak i kommuneplanen.

Nr.	Navn	Type forekomst	Driftsforhold	Status for regulering	Virksomhet	Beskrivelse av virksomhet
1	Gropa	Sand/grus	Nedlagt	Under regulering	Grustak (massetak)	Finkornet materiale med innslag av kantet blokk. Siktet materiale blir blandet med torv til matjordproduksjon.
2	Gropa	Sand/grus	Nedlagt	Under regulering	Grustak (massetak)	Det nedlagte massetaket fungerer som verksted og lager for G. Holth.
3	Sagli (Smestad-tjernet)	Sand/grus	Sporadisk drift	Regulert	Grustak (massetak)	Bunnen av massetaket ligger lavere enn Smestadtjernet. Det er lite materiale igjen, men det tas ut mindre mengder sand og grus årlig. Den største aktiviteten foregår i steinbruddet like øst for grustaket.
4	Smestad-tjernet (Skinnarbøl)	Sand/grus	Ukjent	Ikke regulert	Grustak (massetak)	Sand dominerer den vestlige delen av snittet, mens grov grus dominerer den østlige. Steinmaterialet er godt rundet. Tydelig lagdeling. Ca 100 m øst for massetaket er det markert grunnvannshorison. Det ligger lagerhauger med sand i massetaket.
5	Rotnemoen (nordøst langs kommunegrensa)	Sand/grus	Ukjent	Ikke regulert	Grustak (massetak)	Relativt grovt materiale, men noen sandlag forekommer. Det er liten aktivitet i massetaket. Det tas ut fra noen hundre til noen tusen kubikk årlig. Massene blir benyttet lokalt til veg. hovedsakelig er det 0-24 mm knuste masser som benyttes. Driver leie
6	Kabberud	Sand/grus	Sporadisk drift	Regulert	Grustak (massetak)	Massetaket domineres av sand. Enkelte lag med grovere materiale. Høye snittvegger ca. 10-15 m og tydelig skrålag. Sonderboringer i bunnen av massetaket viste at det er kort avstand (2-3 m) fra bunnen av massetaket til underliggende fjell.
7	Karterud (tidligere Høgemoen)	Sand/grus	Sporadisk drift	Regulert	Grustak (massetak)	Skrålag bestående av grovt sortert sand og grus i vekselagning. Fint og grovt om hverandre. Takhøyde ca. 12 m. Noe stein. Materialet er noe rundet. Fjell i dagen mot nord. Det ligger lagerhauger i massetaket, alt fra strøsand til vedlikeholdsgrus.
8	Brødbølåsen sør	Sand/grus	Nedlagt	Ikke regulert	Grustak (massetak)	Topplag (1 m) over skrålag (grusdominert) med fall mot syd. Derunder horisontallagret sandig materiale med antydning til deformasjonsstrukturer og folding. Stein og blokkinnhold er ubetydelig. Etter endt uttak er massetaksarealet planert og tatt i bruk

Det er to uttak i kommunen som er i sporadisk drift, men som ikke er avsatt til råstoffutvinning i kommuneplanen (tabell 2). Disse kan være aktuelle å inkludere i kommuneplanen. Uttak nummer 10, Flygin, ligger i et område som i dag er avsatt som drikkevannskilde. Det ble startet reguleringsplanprosess for området i 2015, og det er spilt inn arealbruksendring til kommuneplanarbeidet. Her bør det utredes gjennom detaljreguleringsprosessen om et større uttak kan påvirke vannkvaliteten eller grunnvannstanden.

Tabell 2. Uttak med sporadisk drift som ikke er avsatt til råstoffutvinning i kommuneplanen.

Nr.	Navn	Type forekomst	Status for regulering	Kart over forekomsten	Beskrivelse av virksomhet
9	Flygin	Sand/grus	Under regulering		I den synlige delen av snittet er sand den dominerende kornfraksjonen. Det er utført boring i bunnen av massetaket. Den viste vekslende lag av sand og sand/grus ned til fjell ca. 20 m under bunnen av massetaket. Det ligger lagerhauger i massetaket
10	Femoen (nord for Møkeren)	Sand/grus	Ikke regulert		Det tas ut grusmasser sporadisk som knuses ned nordvest på forekomsten og til dels vest for avgrensningen. Det er lagret masser fra Masterudvegen (sprengt fjell) som skal knuses ned i massetaket.

3.2

PUKK

Pukk er ikke en naturlig forekomst, men fjell som sprenges til mindre fraksjoner. Det er derfor større krav til etalering og drift av et pukkverk eller steinuttak fordi det medfører mye støy og potensiell forurensing fra sprengstoffet. For pukkverk og/eller steinuttak vil det være viktig med en hensynsone eller buffersone rundt forekomsten for at fremtidig bebyggelse ikke etablerer seg i støysonen til pukkverket når det i fremtiden skal ekspandere. Det gir også kommunens byggesaksavdeling bedre grunnlag for avslag av lydsentive aktiviteter som ønsker å etablere i nærhet til slike områder. Dette kan derfor sikre at ressursen forblir levedyktig i lenger tid.

Det er registrert fire aktive steinuttak innenfor kommunens grenser i følge DMF (tabell 3). Dette er Siva, som er lokalisert nordvest for Kongsvinger sentrum, Sagli like øst for Kongsvinger sentrum, Gropa, sør for Kongsvinger sentrum og Karterud, sør-øst i kommunen. Lundersæter er registrert i DMF sin database, men har ikke konsesjon. I følge NGU sin database er det to uttak til, som ikke er registrert hos DMF. Dette er Føskeberget og Steinsbølmyra.

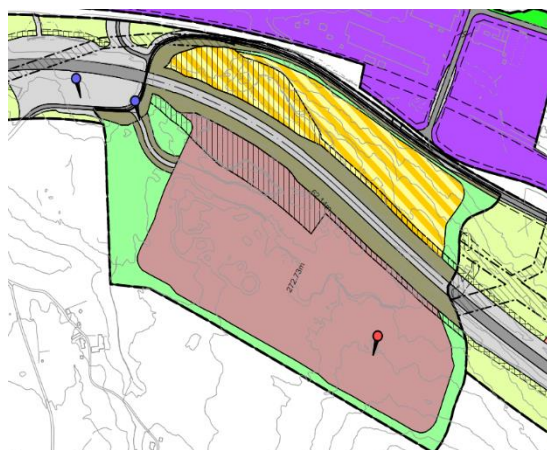
Tabell 3. Oversikt over kommunens steinuttak basert på informasjon fra NGU og DMF.

Navn	Status for regulering	Avsatt i kommuneplanen	Status for konsesjon
Siva	Detaljregulert	Ja	Har konsesjon
Lundersæter	Ikke regulert	Nei	Har ikke konsesjon
Føskeberget	Regulert	Ja, men til industri	Har ikke konsesjon
Steinsbølmyra	Ikke regulert	Nei	Har ikke konsesjon
Gropa	Under regulering	Ja	Har konsesjon
Sagli	Regulert	Ja	Har konsesjon
Karterud	Regulert	Ja	Har konsesjon
Torgerud	Under regulering	Nei	Har ikke konsesjon

Nedenfor følger en nærmere beskrivelse av steinuttakene i kommunen, basert på informasjon fra NGU og DMF sine databaser.

Siva steinuttak

Siva steinuttak er avsatt til råstoffutvinning i kommuneplanen, og det ble vedtatt detaljregulering for steinuttak i 2011. Denne avgrensingen bør videreføres i ny kommuneplan, samtidig som man legger en hensynssone for støy rundt området i sørlig retning. Dette vil gi større grunnlag for avslag til uønskede og støyfølsomme tiltak i nærhet av uttaksområdet. Uttaket har driftkonsesjon fra DMF.

Figur 4: Detaljregulering for Siva steinbrudd

Figur 5: Flyfoto av steinbruddet

Lundersæter steinuttak

Uttaket er ikke avsatt i kommuneplanen og heller ikke detaljregulert. Uttaksområdet er synlig på flyfoto i google maps, og registrert i DMF sin kartdatabase. Dette området har ikke noen registrert forekomst i NGU sin kartdatabase. DMF kan ikke se at det er gitt noen driftkonsesjon for dette steinuttaket. De har likevel mottatt driftsrapport fra 2016 og 2017, som tyder på at det har vært drift i disse årene.

Det anbefales å legge inn uttaket i kommuneplanen om det er ønskelig å ha denne aktiviteten i området. Det bør også kreves detaljregulering for området for å sikre at drift blir gjennomført forsvarlig, og at skadene på naturen i området rundt blir minimert. Om dette ikke er ønskelig og uttaket ikke er godkjent av noen myndigheter, anbefales det å gjøre en ulovlighetsoppfølging jf. PBL. Kapittel 32.

Figur 6: Flyfoto av Lundersæter uttaksområdet.

Føskeberget steinuttak

Ser ut til å være i drift, eventuelt sporadisk drift. Området er satt av til industri i kommuneplanen. Hos NGU står det dette om ressursen: Bergarten er en rødlig grovkornet granitt med svak gneisstruktur. Primært har uttaket her blitt knust til pukk og grus, men noe blokk er sortert ut og brukt som murstein. Uttaket har ikke konsesjon fra DMF, men det foreligger en vedtatt reguleringsplan for uttaket.

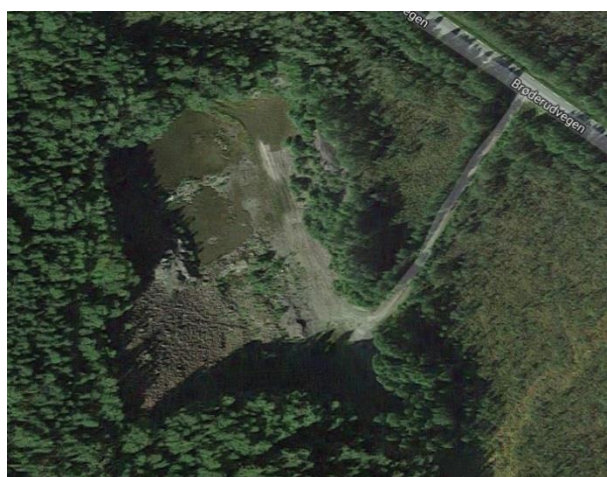

Figur 7: Flyfoto av steinbruddet på Føskeberget

Steinsbølmyra steinuttak

Området er ikke avsatt til råstoffutvinning i kommuneplanen. Ser ut til å være i drift, eventuelt nedlagt uten gjenoppsettelse av naturområdet. Uttaket har ikke konsesjon fra DMF.

Figur 8: Flyfoto av Steinbølmyra steinuttak.

Gropa steinuttak

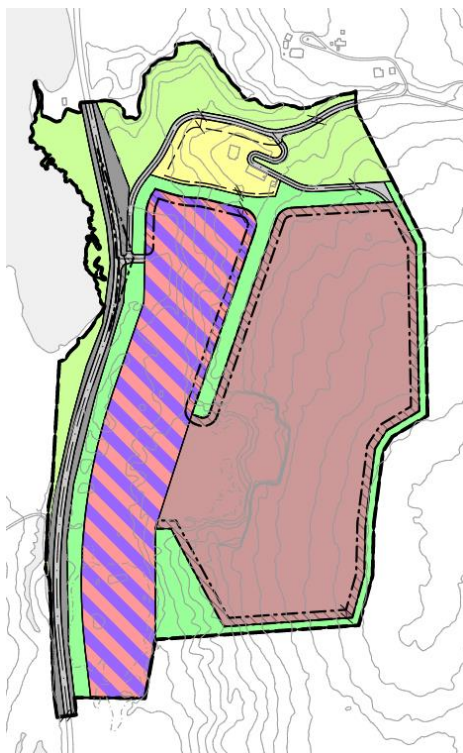
Gropa er lokalisert i tilknytning til eksisterende grustak og i nærhet til hovedvei og jernbane. Dette gir gode forutsetninger for transport og drift. Fra NGU sin kartlegging står det dette om forekomsten: Bergarten er rød rhyolitt med en ganske klar foliasjon. Denne er årsak til at her er produsert en del murstein, men hovedproduktet fra bruddet har vært nedknuste masser (grus og pukk). Forekomsten ligger ca. 6 km sørøst for Kongsvinger sentrum, med Kongsvingerbanen mot Magnor og Sverige bare 300 m unna bruddet. Pukkuttaket ble etablert i 1991, men aktiviteten ser ut til å ha avtatt innen 2011. Området er i kommuneplanen avsatt til råstoffutvinning og det ble startet reguleringsplanprosess for området i 2015 (Granlitterminalen reguleringsplan). Uttaket har konsesjon fra DMF, og ble gitt 15.01.2018.

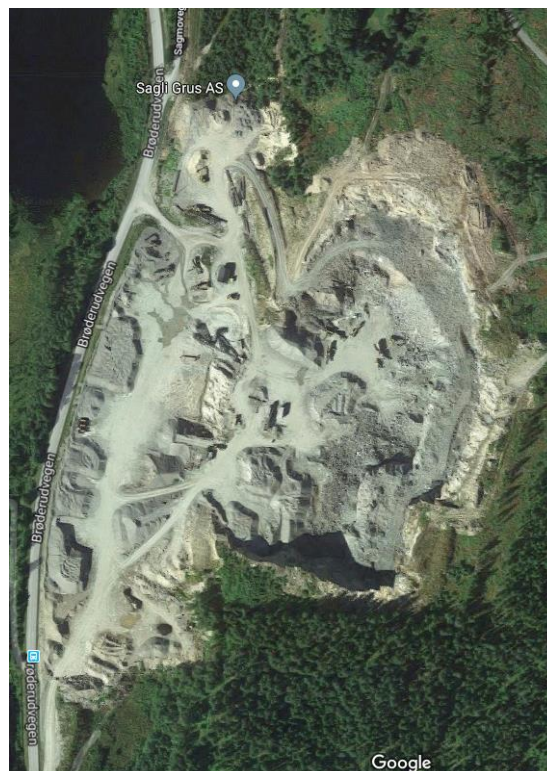
Figur 9: Bildet fra 2011 viser at det har vært uttak av stein her.

Sagli steinuttak

Sagli er avsatt i kommuneplanen og omfattes av en vedtatt detaljregulering fra 2018. Denne avgrensingen bør videreføres i ny kommuneplan, samtidig som man legger en hensynssone for støy rundt området i sørlig retning. Dette vil gi større grunnlag for avslag til uønskede og støyfølsomme tiltak i nærhet av uttaksområdet. Uttaket har konsesjon fra DMF, og ble gitt 18.12.2016.

Figur 10: Detaljregulering for Sagli uttaksområde

Figur 11: Flyfoto av uttaksområdet

Karterud (tidligere Høgemoen)

Området omfattes av en detaljregulering som tillater uttak av masser og steinbrudd, ned til kote +177 moh. Detaljreguleringen tillater også produksjon og sortering av tilkjørte masser. I NGU sin registrering er forekomsten registrert som en sand/grus-forekomst med granittisk gneis under løsmassene. Det er i kommuneplanen også avsatt til råstoffutvinning, samtidig som det foreligger en konsesjon fra DMF fra 1.06.2015.

Torgerud steinuttak

Torgerud steinuttak er i prosessen med utarbeidelse av reguleringsplan. Uttaket har vært aktivt siden 60-tallet, og var opprinnelig et grustak. I løpet av driftsperioden er det støtt på fast fjell, som nå sprenges og tas ut. Uttaksområdet er ikke avsatt til råstoffutvinning i kommuneplanen, og har heller ikke konsesjon fra DMF.

4. **Krav til konsesjon og meldeplikt**

For uttak av masser over 500 m³ skal det sendes melding til Direktoratet for mineralforvaltning. Når mengden masser overstiger 10 000 m³, utløser det krav om driftskonsesjon fra DMF. Når det gjelder naturstein krever alt uttak, uansett størrelse, driftskonsesjon. Det betyr at selv om et uttak har en godkjent reguleringsplan, må det i flere tilfeller også ha konsesjon fra DMF.

De uttakene som har konsesjon i Kongsvinger er som følgende:

Gropa massetak – konsesjon ble gitt den 15.01.2018

Kabberud grustak – konsesjon ble gitt den 11.12.2017

Karterud massetak – konsesjon ble gitt den 01.06.2015

Sagli – konsesjon ble gitt den 08.12.2016

Siva – konsesjon ble gitt den 22.08.2012

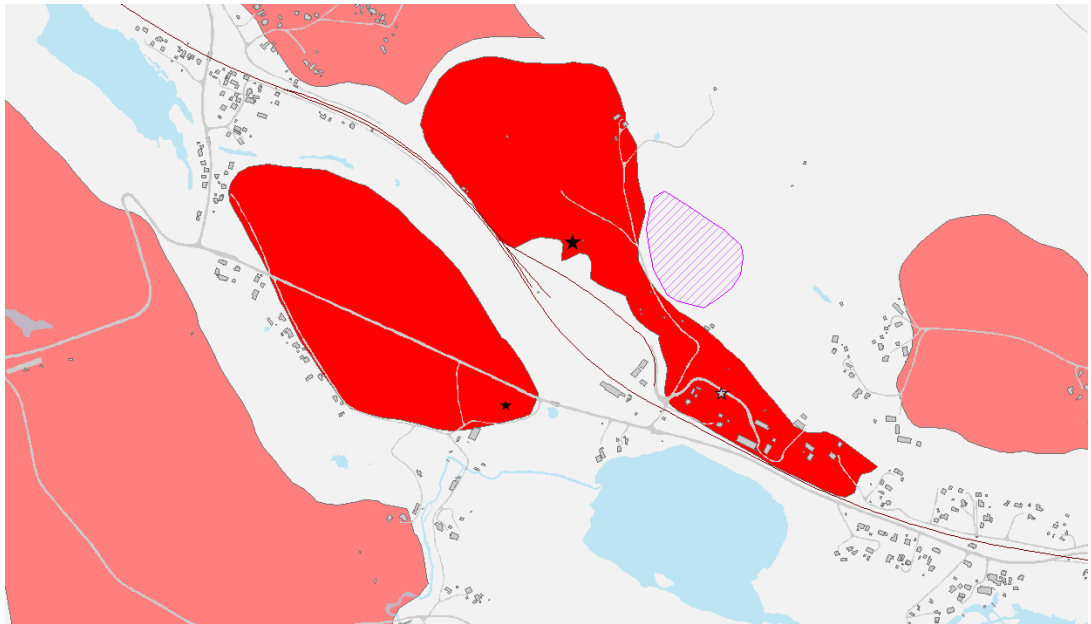
Det kan være hensiktsmessige å inkludere en bestemmelse i detaljreguleringer om at det er krav om konsesjon før det tillates drift i et uttak.

5. **Anbefaling**

Som kartene fra NGU viser, er ikke forekomster av sand og grus avsatt i kommuneplanen i sin helhet, men oftest kun med en sirkel, som eksemplifisert med forekomsten på Gropa (figur 12 og 13 nedenfor). Det kan derfor være hensiktsmessig å sikre at hele eller større deler av forekomstene blir satt av til råstoffutvinning. Dette vil kunne hindre at ressursene blir bygget ned av annen virksomhet, og kommunen kan ha et levedyktig uttak i mange år fremover. Det kan også vurderes å avsette flere forekomster i kommuneplanen, enn det som allerede er gjort i dag.

Figur 12: Utsnitt fra kommuneplanen til Kongsvinger som viser to områder (lilla sirkler) avsatt til råstoffutvinning ved Gropa.

Figur 13: Forekomstene ved Gropa og Flygin klassifisert ut fra verdi, data hentet fra NGU.no. Mørk rød er av lokal betydning, lys rød er liten lokal betydning. Stjernene viser uttaksområder, svart stor stjerne betyr i drift, liten sort stjerne betyr i sporadisk drift, grå stjerne betyr nedlagt.

Når det gjelder pukkverk og/eller steinuttak anbefaler vi følgende:

- Steinuttak som Siva og Sagli videreføres i ny kommuneplan i tråd med vedtatte reguleringsplaner, samtidig som man legger en hensynssone for støy/buffersone rundt områdene
- For ikke-formaliserte uttak som Lundsæter og Steinsbølmyra bør kommunen enten ta initiativ til å formalisere det i kommuneplanen, eller starte ulovlighetsoppfølging.
- Ved utarbeidelse av detaljreguleringer for uttak av masser over 10 000 m³ eller naturstein bør det inkluderes en bestemmelse som minner om at det må søkes om konsesjon før drift tillates.